

ce. Často se při tom klade důraz pouze na Egypt – Eastman ale dokládá, že vedle Egypta hrála klíčovou úlohu ve formování raného křesťanství a rané křesťanské teologie také Římská Afrika. Kniha je se svými sto sedmdesáti čtyřmi stranami velmi stručná a oblast by jistě zasloužila mnohem podrobnější zpracování, ovšem jako úvod či přehled dané oblasti a období jistě čtenáři dobře poslouží. Celkový dojem pozvedá čtivá angličtina, jasná myšlenková linie a kvalitní obrazová příloha.

Ondřej Havelka

Tomáš Halík: **Odpoledne křesťanství (odvaha k proměně)**, Praha: NLN, 2021, 266 stran, ISBN 978-80-7422-824-7

Odpolednem křesťanství zveřejnil Tomáš Halík svoje *opus magnum* čili masterpiece. Jakákoli Halíkova nová knížka vzbuzuje vždy pozornost, tentokrát jde o určitou syntézu či sumář. Věnování papeži Františkovi je jasnou přihláškou k jeho reformnímu programu a pokusem některá témata tohoto pontifikátu utřídit a interpretovat. Jako laureát Templetonovy ceny se náš český myslitel nemusí obávat, že by nevznikaly překlady. To vše se děje a je to tak dobře. Česká teologie z pera Tomáše Halíka přispívá do celosvětové diskuse. Tím spíše bychom ji měli věnovat pozornost i na národním půdorysu.

Název a pojetí knihy přejal autor z analytické psychologie C. G. Junga. Podle Halíka se církev nachází právě v této fázi svého vývoje, tj. ve zralé fázi. Po polední krizi, která měla epicentrum ve střední a západní Evropě a vedla k reformaci a vnějšímu rozkolu, jakož i k pozvolnému institučnímu úpadku, je nyní církev volána na hlubinu. Křesťanstvo je unavené, opotřebované, ale nikoli bez zaslíbení. *Religio* (náboženství) se může odvozovat nejen od *religare* (vázat, tedy náboženství jako společenské pojítka), ale i od *relegere* (znovu číst). Právě k novému, důkladnějšímu čtení, k nové hermeneutice křesťanství autor vybízí. Za příklad mu slouží evangelijní perikopa o tom, jak Ježíš ponouká své učedníky, zkušené rybáře, kteří jsou frustrováni neúspěchem, k tomu, aby zajeli na hlubinu...

Církev a její víra je křesťanská, nakolik je velikonoční. Je třeba spolu s mystikou projít „kontemplativní vyprahlost“ a v „nahé víře“ nechat probudit její skutečné jádro (s. 99). Víra, která takto vstává z mrtvých, musí leccos nechat za sebou. A to dnes znamená kenoticky se oprošťovat od klerikalismu a jakékoli formy triumfalismu. Problém sexuálního zneužívání

Halík srovnává se skandály se zneužitím odpustků ve vrcholné fázi středověku. Celibát se podle něj jednou vrátí znovu tam, odkud vzešel – do klášterních komunit.

Podle Halíka církev až příliš dlouho moralizovala, nyní jde o to uplatnit terapeutický potenciál víry (s. 14). Celkově autor sází na vyzrávání církve i její víry a duchovní zkušenosti. Obzvlášť podtrhuje roli spirituality. Obrat od náboženství ke spiritualitě zdůrazňuje natolik, že jsem nakloněn dodat: pojem spiritualita je až příliš zředěný, proč raději nemluvit o víře, o patosu víry, o žáru víry? Halík to zohledňuje, ale pořád tenduje k trochu módnímu pojmu spiritualita.

Pro evangelického čtenáře může být zajímavé, že autor se pojmově blíží k luterskému slovníku. Ne snad, že by tvrdil, že křesťan je *simul iustus et peccator*, ale říká něco podobného, totiž že je *simul fidelis et infidelis*.

Některé Halíkovy věty se snad ujmou i v našem diskursu. Např. že je třeba přejít od katolicismu ke katolicitě, nenakupovat u prodavačů laciných jistot nebo se učit eschatologické trpělivosti.

V knize se mluví o třetím osvícenství i o třetím ekumenismu (s. 149). Obojí spolu souvisí. První ekumenismus se týká křesťanských církví, druhý vztahu k jiným náboženstvím, třetí je naše relace k sekulárnímu humanismu, který sám prošel několika fázemi. Je třeba číst znamení doby, pěstovat kaiologii, jak zdůrazňuje autor. Před tím bych ale trochu varoval. Jedna věc je prorocky promluvit, druhá věc snažit se na proroka vyškolit a na něj se pasovat. Číst znamení doby můžeme, aniž bychom se zabředávali do „kaiologie“, jejíž kritéria a metodologii autor stejně dostatečně nerozvíjí. Třebáže navrhuje, aby kultura jako médium hledání smyslu byla považována za legitimní předmět teologického výzkumu. To však je přinejmenším sto let takřka samozřejmostí. Stejně jako důraz na veřejně angažovanou teologii (*public theology*).

Halík staví vedle sebe čtyři výměry církve, které považuje za relevantní v naší době a vzájemně komplementární (s. 218nn). Za první: *Církev jako putující Boží lid*. Zde navazuje na Izrael, 2. vatikánský koncil a klade důraz na dějinnost. Za druhé: *Církev jako škola života a moudrosti*. Důraz klade na hledání Hospodina, na předávání toho, co církev sama již strávila a vyčutnala – *contemplata aliis tradere*, výchovu k promyšlené a zralé víře. Český protestant si nemůže nevzpomenout na důrazy Husovy a Komenského. Za třetí: *Církev jako polní nemocnice*. Tu přejímá definici papeže Františka. Zde si zase luterský evangelík připomene, že Luther přirovnal

církev k lazaretu. Křesťané se dotýkají proměněných Kristových ran (nómen, ómen, nepřehlédnutelný „tomášovský“ akcent), aby mohli léčit rány světa. Za čtvrté: církev by měla podle Halíka vytvářet *ohniska adorace a kontemplace*, ostrůvky duchovní obnovy. Podle něj se nejspíš tradiční farní soustava zhroutí, ale o to větší význam budou mít jak centra modlitby a kontemplace, tak služba duchovního doprovázení.

Odpoledne křesťanství, i když nestihla reflektovat běsy ruského útoku na Ukrajinu, je kniha, která může pomoci porozumět naší době i poslání církve v ní. Snaží se z pozic křesťanství dodat současníkům a soupeřníkům naději a smysl. Namísto křečovitě umanutosti zachraňovat církevní struktury volá své čtenáře k ponoru ve víře, k jejímu hlubšímu promýšlení, prožívání a vyzářování.

Martin T. Zikmund